

Univerzita Karlova

Filozofická fakulta

Katedra psychologie

studijní program: psychologie

studijní obor: sociální psychologie

Teze disertační práce

Mgr. Jana Wolesská

*Sociální dovednosti všeobecných sester pracujících
na specializovaných odděleních*

The Social Skills of Nurses Who Work in Specialized Departments

prof. PhDr. Lenka Šulová, CSc.

2018

ABSTRAKT

Výzkumná studie se zaměřuje na zjištění sociálních dovedností všeobecných sester pracujících na specializovaných odděleních anesteziologie, resuscitace a intenzivní medicíny a dalších odděleních intenzivní péče. Zabýváme se zde otázkou provázanosti sociálních dovedností se vzděláním a životní i pracovní spokojeností sester. Hlavnímu výzkumu předcházela pilotní studie, který zahrnoval 80 sester ze specializovaného pracoviště Kliniky anesteziologie, resuscitace a intenzivní medicíny Fakultní nemocnice v Motole v Praze. S těmito sestrami byl v rámci pilotního výzkumu, za účelem zmapování potřeb a činností sester, proveden polostrukturovaný rozhovor a následně jim byl zadán inventář sociálních kompetencí. Ukazuje se, že sestry pracující na tomto oddělení potřebují pro pocit naplnění a spokojenosti z práce vidět její výsledky a za nejdůležitější aspekt své práce pokládají dobré vztahy na pracovišti a funkční komunikaci. Výsledky výzkumu ukazují na to, že sestry pracující na specializovaném pracovišti vykazují, s ohledem na populační normy, nadprůměrné hodnoty v sebeovládání a naopak že negativním aspektem jejich práce je počet let praxe, což vede ke snížení reflexibility. Hlavní výzkumný projekt zahrnoval 2800 sester. Jednalo se o všechny sestry ze dvou nemocnic, tedy sestry ze standardních oddělení, sestry z ambulancí a sestry z oddělení anesteziologie, resuscitace a intenzivní medicíny a dalších oddělení intenzivní péče. Z toho bylo 2000 sester z pražské Fakultní nemocnice v Motole a 800 sester z Krajské nemocnice Liberec, a. s., která zahrnuje od 1. 1. 2014 Panochovu nemocnici Turnov. Celková návratnost dotazníků, které byly vyplněny sestrami, byla 1348 dotazníků, použitelných dotazníků pro vlastní analýzu výzkumu však bylo variabilně od 783 dotazníků do 878, a to podle potřeb kombinovat data. K výzkumným zjištěním byl použit dotazník sociálních dovedností a dotazník životní spokojenosti. Předpokládali jsme, že sociální dovednosti sester pracujících na specializovaných odděleních budou odlišné od sociálních dovedností sester pracujících na standardních odděleních a v ambulancích. To hlavní výzkum potvrzuje v podobě signifikantního výsledku ve vztahu k vyšší úrovni sociálních dovedností u sester pracujících na specializovaných odděleních oproti sestram na standardních odděleních a v ambulancích. Potvrzuje se nám i předpokládaná vyšší úroveň sociálních dovedností u vysokoškolsky vzdělaných sester. Výzkum je též zaměřen na životní spokojenost sester a její provázanost se sociálními dovednostmi. Zde se ukazuje signifikantně významná souvislost a potvrzuje se, že sociální dovednosti a celková životní spokojenost souvisí se

spokojeností s vlastní osobou, která má kladný vztah ke spokojenosti s prací a v zaměstnání. V našem výzkumném projektu se zabýváme i otázkou délky praxe a její provázanosti se sociálními dovednostmi, kde se ukazuje být negativním aspektem působícím na sociální dovednosti sester délka praxe v pilotním výzkumu, ale v hlavním výzkumu se souvislost nepotvrzuje ani v kladném, ani záporném aspektu. Výzkum se též okrajově zabývá specifikem sociální a emoční kontroly sester mužů – všeobecných ošetřovatelů, kde nenacházíme námi předpokládaná specifika, ale zjištění může být připsáno na vrub i vlivu velmi nízkého procentuálního zastoupení mužů v této profesi obecně. V případě našeho výzkumu činí oni všeobecní ošetřovatelé 5 %. V našem výzkumném projektu se zaměřujeme i na otázku kontroly sociálních dovedností u sester a jejího vztahu k životní spokojenosti, kde jsme předpokládali signifikantně významný vztah, který se nám potvrzuje. Velká část našich výzkumných předpokladů se potvrzuje a toto zjištění ukazuje na nutnost rozvíjet podpůrné programy pro osobní rozvoj a motivaci sester a klade též velký důraz na potřebu kvalitního a propracovaného pregraduálního i postgraduálního vzdělání sester v oblasti sociálních a komunikačních dovedností.

Klíčová slova: sestra, sociální dovednosti, životní spokojenost, vzdělávání.

ABSTRACT

This research study is focused on identifying the social skills of general nurses working in specialized wards of anaesthesiology, resuscitation and other wards of intensive care. Correlations of social skills with education and both life and job satisfaction of nurses are explored. The main research was preceded by a pilot project, which included 80 nurses in the specialized positions in the Department of Anaesthesiology and Intensive Care of Motol University Hospital in Prague. A semi-structured interview, followed by a Questionnaire on social competencies, was carried out with these nurses in the pilot research in order to the map needs and activities/duties of nurses. It became apparent that nurses working in this ward needed, for their fulfilment and the feeling of job satisfaction, to see the results of their work and the most important aspect of their work was good relationship in the workplace and good working communication. The results of the research suggest that nurses working in specialized workplaces show, with respect to population standards, above-average values in self-control and on the contrary the negative aspect of their work is number of years of their experience, which results in lowering their reflexivity. The main research project included 2 800 nurses. All participants were nurses from two hospitals, i.e. nurses from standard wards, nurses from outpatients' departments, and nurses from wards of anaesthesiology and resuscitation, and other wards of intensive care. Out of that, 2 000 nurses were from the Motol University Hospital in Prague and 800 nurses were from the Regional Hospital in Liberec, joint-stock company, which since 1st January 2014 includes Turnov Hospital. The total number of returned questionnaires, filled in by nurses, was 1 348, however, only from 783 to 878 questionnaires were usable for the actual analysis. For the research findings we used the Social Skills Inventory and the Life Satisfaction Questionnaire. We anticipated that social skills of nurses working in specialized wards would be different from the social skills of nurses working in standard wards and in outpatients' departments, which is affirmed by the main research, both in terms of positive attitude and higher level of social skills with nurses working in specialized wards. The higher level of social skills with nurses with a university degree proves to be true as well. The research is also focused on nurses' life satisfaction and its intercorrelations with social skills. A significant positive correlation is indicated here and it supports the hypothesis that social skills and complete life satisfaction are related to satisfaction with oneself which has a positive impact on job satisfaction and satisfaction in

their occupations. In our research project we also look into the question of length of experience and its interconnection with social skills, where it appears to be, in our pilot research, the length of experience being the negative aspect of influencing the social skills but in the main research the connection does not prove either in the positive or negative aspect. The research also marginally deals with specificity of social and emotional control of male nurses - hospital attendants, where we did not find our anticipated specificities but very low proportional representation of men in this profession in general might have influenced the findings. In our research the hospital attendants account for 5% of the total population. In our research study we also concentrate on the question of examining social skills of nurses and their relationship to life satisfaction where we presume positive intercorrelations and that is corroborated here. A large part of our research assumptions are supported and indicate that it is necessary to develop supportive programs for the personal development and motivation of nurses, consisting of high quality and highly-developed undergraduate and postgraduate education of nurses in the area of social and communication skills.

Key words: nurse, social skills, life satisfaction, education.

Obsah

1. STRUKTURA DISERTAČNÍ PRÁCE	7
2. TEORETICKÁ ČÁST PRÁCE.....	8
2.1. Historický vývoj sesterské profese a vzdělávání v oblasti sesterské profese	8
2.2. Všeobecné sestry na specializovaných odděleních, jejich výběr a osobnostní charakteristiky, rolové a genderové charakteristiky u sesterské profese.....	8
2.3. Problematika sociálních dovedností, sociální dovednosti sester, nácvik a rozvoj sociálních dovedností sester	9
2.4. Evalvace a deevalvace sociálních dovedností všeobecných sester	9
2.5. Sestra jako žena	10
3. EMPIRICKÁ ČÁST PRÁCE	11
3.1. Cíle disertační práce	11
3.2. Pilotní výzkum.....	11
3.3. Výzkumný projekt	12
3.3.1 Stanovení výzkumného vzorku	12
3.3.2 Stanovení hypotéz	13
3.3.3 Hypotézy	13
3.3.4 Stanovení výzkumných metod	14
3.3.5 Organizace získávání dat a jejich statistické zpracování	14
3.3.6 Výsledky výzkumu a analýza získaných dat.....	15
4. DISKUSE A ZÁVĚR.....	17
5. VYUŽITÍ ZÍSKANÝCH POZNATKŮ V PRAXI	19
Seznam literatury a další použité prameny	20
PUBLIKAČNÍ ČINNOST:	24
ODBORNÁ ČINNOST PROBĚHLÁ V DANÝCH OBDOBÍCH:	25
ODBORNÁ ČINNOST TRVALE PROBÍHAJÍCÍ:.....	27

1. STRUKTURA DISERTAČNÍ PRÁCE

Struktura disertační práce reflektuje hlavní téma a vytyčené výzkumné cíle vědecké práce. Disertační práce je rozdělena do dvou hlavních částí, části teoretické a části empirické.

2. TEORETICKÁ ČÁST PRÁCE

Teoretická část disertační práce je teoretickým východiskem dané problematiky pro část empirickou.

2.1. Historický vývoj sesterské profese a vzdělávání v oblasti sesterské profese

V úvodu se zabýváme historickým vývojem této profese a jejími klíčovými postavami v celosvětových podmínkách i v České republice. Primárně mapujeme problematiku sesterské profese v České republice a též v Evropské unii. Zabýváme se zde otázkou pojmenování sesterské profese a typem vzdělávání a přípravy sester v pregraduálním i postgraduálním vzdělávání. Sekundárně mapujeme posun ve vývoji utváření a formování profese na různých úrovních vzdělávání. Ukazujeme na aktuálnost tématu přípravy k výkonu sesterské profese v legislativě i praxi, živé diskuse, probíhající jednání, zákonné úpravy a připravované změny v České republice. Poukazujeme i na otázku zákonné úpravy a sjednocení oboru v rámci požadavků Evropské unie. Vidíme rozmanitost typů vzdělání sester, které se v praxi nacházejí a vykonávají totožnou profesi. Celá stávající situace vede k nepřehlednosti v označení a užití pojmů, kdo je sestra a kdo všeobecná sestra, neboť ti, kteří vykonávají profesi všeobecné sestry, jsou s ohledem na vývoj oboru a typ pracoviště – všeobecné sestry, sestry a na některých pracovištích i zdravotničtí záchranáři, ale často i zdravotničtí asistenti, kteří nemají status sestry a pracují pod odborným dohledem.

2.2. Všeobecné sestry na specializovaných odděleních, jejich výběr a osobnostní charakteristiky, rolové a genderové charakteristiky u sesterské profese

Zaměřujeme se na osobnostní charakteristiky a vlastnosti osobnosti sester, zamýšlíme se nad klíčem k výběru této profese jednotlivcem. Zabýváme se i otázkou náročnosti této profese ve vztahu k osobnostním charakteristikám a osobnostnímu profilu profese. Zajímáme se o otázku výběru sester pro určitá pracoviště a jejich další specializovanou přípravu. Nahlížíme na problematiku atraktivnosti této profese pro muže a jejich zastoupení v této profesi, tzv. genderové a rolové charakteristiky sesterské profese. Sledujeme rozdíl v přístupu k této profesi mezi muži různých částí světa, frankofonní části Afriky, kde činí muži v této profesi až 50 %, a České republiky, kde činí muži v této

profesi kolem 5 %.

2.3. Problematika sociálních dovedností, sociální dovednosti sester, nácvik a rozvoj sociálních dovedností sester

Hlavním teoretickým podkladem našeho výzkumu je otázka sociálních dovedností a zejména pak otázka sociálních dovedností sester, jejich utváření, formování a dalšího vývoje.

Důležité je i pojetí a rozdělení sociálních dovedností různými autory v průběhu času. Velmi významná pak je pro nás problematika formování sociálních dovedností v průběhu života sester, ale i člověka obecně. Zde se nabízí otázka faktorů majících vliv na sociální dovednosti, ať už ve smyslu jejich rozvoje a posunu, či jejich devalvace. Někteří autoři totiž pracují s problematikou sociálních dovedností bez toho, že by označení sociální dovednost použili, jiní autoři chápou sociální dovednosti jako nadřazenou skupinu interpersonálních dovedností a základ pro interpersonální vztahy, další autoři pak zařazují interpersonální dovednosti pod sociální dovednosti automaticky (Walker, Payne, Jarrett a Ley, 2012). Podle Schulze a Robertse jsou i autoři, kteří vymezují spektrum dalších sociálních dovedností, jako například Mayer a Salovey (1993), kteří řadí mezi sociální dovednosti vedle komunikace i dovednosti, jako je vliv, vedení, kooperace, týmová soudržnost, dovednost prosadit změnu, dovednost zvládat konflikt, dovednost něco utvářet a budovat. Jiní autoři hovoří především o komunikaci (Schulze a Roberts, 2007). My se zde zabýváme komunikací jako jedním z ústředních nástrojů sociálních dovedností. Důležitým teoretickým východiskem naší výzkumné práce je i otázka rozvoje sociálních dovedností v procesu vzdělávání. Sem se řadí programy nácviku sociálních dovedností a jejich limity, otázka znalosti a propracovanosti této problematiky u sester.

2.4. Evalvace a devalvace sociálních dovedností všeobecných sester

Psychohygiena a její přínos pro sociální dovednosti člověka, v našem případě zejména sestry, a zároveň riziko devalvace sociálních dovedností sester ve vazbě na stres, únavu až riziko syndromu burnout / syndromu vyhoření. Důležitým aspektem souvisejícím se sociálními dovednostmi je životní spokojenost a zejména pak spokojenost sama se sebou.

2.5. Sestra jako žena

S ohledem na to, že v profesním zastoupení sestry převládají ženy, je zde nutné myslet i na problematiku životní role sestry jako ženy a na problematiku jejího pracovního a rodinného zatížení.

3. EMPIRICKÁ ČÁST PRÁCE

3.1. Cíle disertační práce

Cíli disertační práce jsou vytvoření výzkumného projektu a zjištění sociálních dovedností všeobecných sester pracujících na specializovaných odděleních, dále pak statistická analýza dat a ověření výzkumných hypotéz a zjištění stavu jednotlivých sledovaných proměnných. Ověření a podchycení významu vlivu životní spokojenosti na sociální dovednosti všeobecných sester a jejich vzájemná provázanost. Zhodnocení rozdílnosti sociálních dovedností sester na standardních odděleních a ambulancích v porovnání se sestrami pracujícími na odděleních anesteziologie, resuscitace a intenzivní medicíny a dalších odděleních intenzivní péče. Zjištění provázanosti sociálních dovedností všeobecných sester se vzděláním. Zjištění vazby mezi sociálními dovednostmi a počtem let praxe sestry. Navrhnutí případných dalších možností rozvoje, podpory, motivace, vzdělávání všeobecných sester a zvýšení efektivity využití sociálních dovedností všeobecných sester na odděleních anesteziologie, resuscitace a intenzivní medicíny a dalších odděleních intenzivní péče.

3.2. Pilotní výzkum

V časovém rozmezí březen 2016 až červen 2016 proběhl pilotní výzkum za účelem přesnější deskripce profese všeobecné sestry na specializovaných odděleních, zjišťování radostí a starostí sester, motivačních a demotivačních aspektů jejich práce, zjišťování priorit sester na specializovaném oddělení a též mapování sociálních kompetencí sester na specializovaném oddělení. Tento pilotní výzkum, teoretická východiska práce a osobní konzultace (Riggio, R. E., 2015, 2016) byly výchozím momentem pro stanovení hypotéz hlavního výzkumného projektu. Pilotní výzkum probíhal ve Fakultní nemocnici v Motole v Praze, se souhlasem náměstkyně pro ošetrovatelskou péči na Klinice anesteziologie, resuscitace a intenzivní medicíny. Klinika měla k datu zahájení výzkumu v pracovním poměru 90 sester (všeobecných sester, sester, všeobecných ošetrovatelů, zdravotnických záchranářů; dále jen „sestry“). Vlastního výzkumného projektu se zúčastnilo 80 sester. Tři byly toho času na dlouhodobé pracovní neschopnosti, jedna sestra odešla ve zkušební době, dvě sestry byly na mateřské dovolené a čtyři sestry se odmítly výzkumu účastnit.

Pilotní výzkum zahrnoval polostrukturovaný rozhovor, který trval cca 60 minut, čas nebyl přesně určen. Trvání rozhovoru se pohybovalo od 45 minut do 90 minut, ve vazbě na otevřenost a sdílnost sester. Na rozhovor navazovalo individuální zadání inventáře sociálních kompetencí (ISK; po předešlé konzultaci a spolupráci s PhDr. Simonou Horákovou Hoskovcovou, Ph.D.), který připravovalo v té době k vydání Testcentrum Praha. Vše bylo prováděno jednou osobou, studentkou doktorandkou. Jako zpětná vazba z pilotního výzkumu bylo sestřám nabídnuto vyhodnocení zjištění vyplývajících z rozhovoru. Proběhla prezentace celkového vyhodnocení kategorizace odpovědí sester na otázky s jejich procentuálním zpracováním do grafů. Prezentace se zúčastnila nadpoloviční většina sester. Dále pak byla sestřám nabídnuta individuální zpětná vazba z vyhodnoceného dotazníku sociálních kompetencí s vysvětlením výsledků, kterou všechny uvítaly, byla jim zaslána na jejich osobní e-maily, které zadaly, aby nehrozilo žádné riziko provázanosti s pracovním prostředím.

Výsledky pilotního projektu byly následující: základním mechanismem uspokojení a naplnění z práce sester na specializovaném pracovišti je pomoc člověku, nové poznatky a vzdělávání se. Nejdůležitějším aspektem jejich práce, co je těší a trápí zároveň, je komunikace na pracovišti, týmová spolupráce, vztahy s lékaři a mezi sestrami navzájem, vyhovujícím aspektem práce je směnnost. Též se prokázalo, že sestry pracující na tomto oddělení vykazují nadprůměrné hodnoty ve škále sebeovládání s ohledem na populační normy a naopak, že negativním aspektem jejich práce je počet let praxe vedoucí ke snížení ve škále flexibility.

3.3. Výzkumný projekt

3.3.1 Stanovení výzkumného vzorku

Výzkumný projekt zahrnoval všech 2000 sester z pražské Fakultní nemocnice v Motole. Vzorek zahrnoval sestry ze standardních oddělení, sestry z ambulancí a sestry z oddělení anesteziologie, resuscitace a intenzivní medicíny a dalších oddělení intenzivní péče. Součástí výzkumu byly i všechny sestry z mimopražské nemocnice – Krajské nemocnice Liberec, a. s., která zahrnuje i Panochovu nemocnici Turnov, která je od 1. 1. 2014 její součástí. Tento vzorek zahrnoval 800 sester.

3.3.2 Stanovení hypotéz

Stanovení hypotéz proběhlo na základě studia odborné literatury, pilotního výzkumu k dané problematice a konzultace výzkumných předpokladů s panem profesorem Ronaldem E. Riggim, autorem jednoho z použitých dotazníků v hlavním výzkumném projektu (Riggio, R. E., 2015).

3.3.3 Hypotézy

H1: Sestry pracující na specializovaných odděleních budou mít významně vyšší celkový SSI index (celkový index sociálních dovedností) než sestry pracující na standardních odděleních a v ambulancích.

H2: Sestry pracující na specializovaných odděleních budou mít vyšší index sebehodnocení sociální inteligence než sestry pracující na standardních odděleních a v ambulancích.

H3: Sestry pracující delší dobu budou mít vyšší celkový SSI index (celkový index sociálních dovedností).

H4: Sestry muži (všeobecní ošetřovatelé) budou mít vyšší sociální kontrolu (SC) než sestry ženy.

H5: Sestry muži (všeobecní ošetřovatelé) budou mít vyšší emoční kontrolu (EC) než sestry ženy.

H6: Sestry s vysokoškolským vzděláním budou mít vyšší celkový SSI index (celkový index sociálních dovedností) než sestry bez vysokoškolského vzdělání.

H7: Celková životní spokojenost bude pozitivně korelovat s celkovým SSI indexem (celkovým indexem sociálních dovedností).

H8: Spokojenost s vlastní osobou bude pozitivně korelovat se spokojeností s prací a zaměstnáním.

H9: Tam, kde bude u sester lepší celková kontrola sociálních dovedností v dotazníku SSI,

bude i vyšší celková spokojenost v dotazníku životní spokojenosti.

3.3.4 Stanovení výzkumných metod

Projekt disertační práce je zaměřen na sociální dovednosti sester pracujících na odděleních anesteziologie, resuscitace a dalších odděleních intenzivní péče. Jejich sociální dovednosti byly zjišťovány dotazníkem sociálních dovedností / Social Skills Inventory (second edition, Roland E. Riggio a Dana R. Carney), jehož překlad do češtiny a editace české verze je z roku 2007, od L. Morávkové Krejčové. Předpokládáme, že sociální dovednosti sester pracujících na oddělení anesteziologie, resuscitace a intenzivní medicíny a dalších odděleních intenzivní péče budou odlišné od sester pracujících na standardních odděleních a v ambulancích. K tomu jsou stanoveny i naše výzkumné hypotézy. V disertačním projektu se taktéž zaměřujeme na zjištění životní spokojenosti všeobecných sester pracujících na odděleních anesteziologie, resuscitace a intenzivní medicíny a odděleních intenzivní péče. Předpokládáme, že sestry, které budou lépe skórovat v celkové životní spokojenosti, budou více spokojené v práci a zaměstnání a budou i více spokojené s vlastní osobou a zároveň budou vykazovat lepší sociální dovednosti, s tím souvisí i stanovené hypotézy, které jsou předmětem ověřování v našem výzkumu. Ke zjišťování životní spokojenosti všeobecných sester byl použit dotazník životní spokojenosti (Jochen Fahrenberg, Michael Myrtek, Jörg Schumacher a Elmar Brähler, český překlad a úpravu provedli K. Rodná a T. Rodný – Testcentrum, 2001). Tento dotazník popisuje životní spokojenost celkově a dále pak v deseti významných oblastech, tyto oblasti jsou škálami dotazníku. Jedná se o následující oblasti: zdraví; práce a zaměstnání; finanční situace; volný čas; manželství a partnerství; vztah k vlastním dětem; vlastní osoba; sexualita, přátelé, známí, příbuzní; bydlení.

3.3.5 Organizace získávání dat a jejich statistické zpracování

V obou nemocnicích byly, po domluvě s hlavními manažerkami pro ošetrovatelskou péči, náměstkyní pro ošetrovatelskou péči ve Fakultní nemocnici v Motole a ředitelkou pro ošetrovatelskou péči v Krajské nemocnici Liberec, a. s., a odděleními informačních technologií, zadány dva dotazníky, které byly odeslány všem sestrám na jejich pracovní e-mail v podobě odkazu na dotazník. Jednalo se o dotazník sociálních dovedností / Social Skills Inventory a dotazník životní spokojenosti, ale také základní list s kvalifikačními

daty, jako je věk, vzdělání, počet let praxe, typ oddělení a město Praha či Liberec. Kvalifikační data a oba výše uvedené dotazníky byly převedeny do online verze k vyplnění. Vyplněné dotazníky se anonymně ukládaly do databáze.

Celková návratnost dotazníků, které byly vyplněny sestrami, byla 1348 dotazníků. Použitelných dotazníků pro vlastní analýzu výzkumu však bylo variabilně od 783 do 878, a to podle potřeb kombinovat data pro jednotlivé varianty výpočtu.

3.3.6 Výsledky výzkumu a analýza získaných dat

Výsledky výzkumu ukazují na následující zjištění.

H1: Sestry pracující na specializovaných odděleních mají signifikantně vyšší celkový průměrný index sociálních dovedností než sestry pracující na standardních odděleních a v ambulancích ($p = 0,032$).

H2: Sestry pracující na specializovaných odděleních mají signifikantně vyšší průměrný index sebehodnocení sociální inteligence než sestry pracující na standardních odděleních a v ambulancích ($p = 0,036$).

H3: Nebyla prokázána signifikantní závislost celkového průměrného indexu sociálních dovedností na délce praxe (době zaměstnání).

H4: Nebyl prokázán signifikantní rozdíl v průměrném indexu sociální kontroly mezi sestrami muži (všeobecnými ošetřovateli) a sestrami ženami.

H5: Nebyl prokázán signifikantní rozdíl ve výši průměrného indexu emoční kontroly mezi sestrami muži (všeobecnými ošetřovateli) a sestrami ženami.

H6: Sestry s vysokoškolským vzděláním mají signifikantně vyšší průměrný celkový index sociálních dovedností než sestry bez vysokoškolského vzdělání ($p = <0,001$).

H7: Celková životní spokojenost koreluje signifikantně s celkovým indexem sociálních dovedností ($p = <0,001$).

H8: Spokojenost s vlastní osobou u sester má signifikantně významný vztah se spokojeností s prací a zaměstnáním ($p = <0,001$).

H9: Sestry, které mají lepší celkovou kontrolu sociálních dovedností, mají signifikantně vyšší průměrnou celkovou spokojenost v dotazníku životní spokojenosti ($p = <0,001$).

4. DISKUSE A ZÁVĚR

Výsledky výzkumu ukazují na vyšší index sociálních dovedností u sester, které pracují na specializovaných odděleních. To potvrzuje též provázanost vyššího indexu sociálních dovedností se vzděláním a vzděláváním. Sestry, které pracují na specializovaných odděleních, jsou nuceny prudkým rozvojem medicínské techniky a medicínských, léčebných a ošetrovatelských postupů se neustále vzdělávat, protože přicházejí do styku s různorodou medicínskou i ošetrovatelskou problematikou a potřebují jí porozumět a zvládat ji. Sociální dovednosti velmi úzce souvisí s emoční inteligencí jedince (Schultze a Roberts, 2007). Mayer a Salovey (1993), jak uvádějí Schultze a Roberts, definují emoční inteligenci jako typ sociální inteligence (Schultze a Roberts, 2007). A je nesporné, že sociální inteligence je provázána s procesem rozvoje, stimulace a vzdělávání (Riggio, 2016).

Předpoklad specifík sociálních dovedností mužských sester (všeobecných ošetrovatelů) se nám nepotvrdil. Je všeobecně známo, že zastoupení mužských sester (všeobecných ošetrovatelů) je v našich zeměpisných šířkách velmi malé a pohybuje se kolem 5 %, jak ukazuje i zastoupení v našem výzkumu. Nejvyšší procentuální zastoupení mužů v sesterské profesi na světě je ve frankofonní části Afriky, kde činí až 50 %.

Předpoklad ohledně počtu let praxe u sester neboli vztahu mezi počtem odpracovaných let a celkovým indexem sociálních dovedností se nám nepotvrdil. Pravděpodobně zde hraje roli tzv. technizace a automatizace profese a syndrom burnout / syndrom vyhoření. Už v pilotním projektu se jeví snížení reflexibility ve vazbě na počet let praxe. Totéž potvrzuje i v čase zvyšující se riziko syndromu burnout / syndromu vyhoření u náročné práce, jako je práce sester. Snížení ve škále reflexibility znamená změny v sebeprezentaci, v přímé a nepřímé pozornosti k sobě a změny ve vnímání osob.

Problematika celkové životní spokojenosti ukazuje na provázanost se sociálními dovednostmi. Lze tedy předpokládat, že když je někdo spokojen, je vyladěný, a tudíž i obraz jeho reakcí je klidnější, hladší a jeho sociální dovednosti mají lepší kvalitu. Když hovoříme o klientech/pacientech, hovoříme o bio-psycho-sociálním přístupu, o uspokojování primárních, sekundárních i terciálních potřeb. Platí to jistě i o sestřích, tak jak potvrzují naše výzkumná zjištění. Pokud má člověk, tedy i sestra, bio-psycho-sociální harmonii, pak

je spokojen sám se sebou a bude tudíž i více spokojen s prací a zaměstnáním a i jeho celková kontrola sociálních dovedností bude kvalitnější.

Závěrem lze tedy říci, že je potřeba zajistit prostor pro osobní rozvoj sester, prostor pro naplnění a uspokojování jejich potřeb a dopřát jim kvalitní a i průběžné vzdělávání s dostatečným prostorem pro jeho využití. Získáme za to spokojené sestry s lepšími sociálními dovednostmi. Sestry, které budou obrazem bio-psycho-sociální harmonie, tak jak se o to snaží u našich klientů/pacientů. Takovým sestrám se bude jistě jejich práce dařit a jejich klienti/pacienti se budou snáze přibližovat modelu bio-psycho-sociální harmonie.

5. VYUŽITÍ ZÍSKANÝCH POZNATKŮ V PRAXI

Je potřebné využít získaných informací velmi erudovaně a opatrně, s maximálním množstvím všech dostupných prostředků a utvářet a rozvíjet proces vzdělávání sester na specializovaných odděleních. Kvalita vzdělávání sester je nesporně již dnes na dobré úrovni a sestry ze specializovaných oddělení mají lepší sociální dovednosti než sestry ze standardních oddělení a ambulancí, ale právě zvýšení úrovně pregraduální a postgraduální přípravy pozitivně ovlivní všechny další projevy, efekty a dopady vzdělávání. Všechna výše dostupná zjištění ukazují na nezbytnost vzdělávání sester a nutnost vysokoškolského vzdělávání sester pracujících na specializovaných odděleních.

SEZNAM LITERATURY A DALŠÍ POUŽITÉ PRAMENY

ALEXANDER, Margaret F. a Phyllis J. RUNCIMAN, 2003. *Struktura kompetencí všeobecné sestry podle ICN: zpráva o postupu přípravy ICN struktury kompetencí a konzultací*. Brno: Národní centrum ošetrovatelství a nelékařských zdravotnických oborů. ISBN 80-701-3392-9.

ARGYLE, Michael, 1986. Social Skills and the Analysis of, Situations and Conversations. In: *Handbook of Social Skills Training*. New York: Pergamon, s. 185-216. ISBN 978-0-08-034048-7.

ARGYLE, Michael, 1994. *The psychology of interpersonal behaviour*. 5. ed. London: Penguin Books. ISBN 0140172742.

BURNARD, Philip, 2005. *Counselling skills for health professionals*. 4th ed. Cheltenham: Stanley Thornes. ISBN 978-0-7487-9384-6.

CARKHUFF, Robert R., 2009. *The art of helping*. 9th ed. Amherst: HRD Press. ISBN 978-1-59996-179-8.

ČÁP, Jan, 1990. *Psychologie mnohostranného vývoje člověka*. Praha: Státní pedagogické nakladatelství. ISBN 80-04-22967-0.

EGGERT, Max A., 2010. *Brilliant body language: how to understand and interpret our secret signals*. Harlow: Prentice Hall Life. ISBN 978-0-273-74074-2.

EISER, J. Richard, 1996. *Social psychology: attitudes, cognition, and social behaviour*. New York: Cambridge University Press. ISBN 0-521-33934-0.

EYSENCK, Hans J., 1971. Relation between Intelligence and Personality. *Perceptual and Motor Skills*[online]. 32(2), 637-638 [cit. 2013-02-13]. DOI: 10.2466/pms.1971.32.2.637. ISSN 0031-5125. Dostupné z: <http://journals.sagepub.com/doi/10.2466/pms.1971.32.2.637>

FORGAS, Joseph P., 1985. *Interpersonal behaviour: the psychology of social interaction*. Sydney: Pergamon Press. ISBN 00-802-9854-0.

FAHRENBERG, Jochen, et al., 2001. *Dotazník životní spokojenosti - džs*. Přeložil Kateřina RODNÁ, přeložil Tomáš RODNÝ. Praha: Testcentrum, 84 s. ISBN 80-86471-16-0.

FRENCH, Peter, 1994. *Social skills for nursing practice*. 2nd ed. London: Chapman and Hall. ISBN 0-412-47840-4.

GILLERNOVÁ, Ilona a Lenka KREJČOVÁ, 2012. *Sociální dovednosti ve škole*. Praha: Grada. Pedagogika (Grada). ISBN 978-80-247-3472-9.

JANOUSEK, Jaromír, 1988. *Sociální psychologie*. Praha: Státní pedagogické nakladatelství. Učebnice pro vysoké školy.

JAROŠOVÁ, D., 2006 *Organizace studia ošetrovatelství* [online]. Ostrava [cit. 2013-02-13].
Dostupné z: <http://projekty.osu.cz/mentor/Iorganizace%20studia%20osetrovatelstvi.pdf>

KAGAN, Carolyn a Josie EVANS, 2001. *Professional interpersonal skills for nurses*. Cheltenham: Nelson Thornes. ISBN 0-7487-3724-3.

KANNING, Uwe Peter, 2009. *Diagnostik sozialer Kompetenzen*. (2. aktualisierte Aufl). Göttingen: Hogrefe. Česká verze S. Horáková Hoskovcová. (2016). Praha: Hogrefe – Testcentrum, s. r. o.

KŘIVOHLAVÝ, Jaro, 2001. *Psychologie zdraví*. Praha: Portál. ISBN 80-7178-55-1-2.

KUTNOHORSKÁ, Jana, 2010. *Historie ošetrovatelství*. Praha: Grada. Sestra (Grada). ISBN 978-80-247-3224-4.

LANGMEIER, Josef a Dana KREJČÍŘOVÁ, 1998. *Vývojová psychologie*. Praha: Grada. Psyché (Grada). ISBN 80-7169-195-X.

Men in nursing, *Journal of nursing* [online]. 2008(Jun) [cit. 2013-03-19]. ISSN 1940-6967. Dostupné z: <http://www.asrn.org/journal-nursing/374-men-in-nursing.html>

MAYER, John D., SALOVEY Peter a David CARUSO, 1997. What is emotional intelligence? In. P. Salovey & D.J. Sluyter (Eds.) *Emotional development and emotional intelligence*. New York: Basic Books.

NAKONEČNÝ, Milan, 1993. *Základy psychologie osobnosti*. Praha: Management Press. ISBN 80-85603-34-9.

POPE, Brian, 1986. *Social skills training for psychiatric nurses*. London: Harper & Row. ISBN 0063183382.

RIGGIO, Ronald E. a Sherylle J. TAN, 2014. *Leader interpersonal and influence skills: the soft skills of leadership*. New York: Routledge, Taylor & Francis Group. ISBN 978-0-415-84232-7.

RIGGIO, Ronald E. a Dana R. CARNEY, 2002. *Social Skills Inventory Manual*. Menlo Park: Mind Garden. Česká verze L. Krejčová. (18. 9. 2007).

RIGGIO, Ronald E., 2015. Autor dotazníku Social Skills Inventory [ústní sdělení]. Claremont McKenna College, Kravis Leadership Institute. konzultace, 1. 12. 2015.

RIGGIO, Ronald E., 2016. Autor dotazníku Social Skills Inventory [ústní sdělení]. Claremont McKenna College, Kravis Leadership Institute. konzultace, 2. 12. 2016.

ROGERS, Carl R., 1995. *A way of being*. Boston: Houghton Mifflin. ISBN 0-395-75530-1.

SCHULZE, Ralf a Richard D. ROBERTS, ed., 2007. *Emoční inteligence: přehled základních přístupů a aplikací*. Praha: Portál. ISBN 978-80-7367-229-4.

SLAMĚNÍK, Ivan, 2011. *Emoce a interpersonální vztahy*. Praha: Grada. Psyché (Grada). ISBN 978-80-247-3311-1.

WALKER, Jan, Sheila. PAYNE, Nikki JARRETT a Tim LEY. 2012. *Psychology for Nurses and the Caring Professionns*, Fourth Edition, Maidenhead, Berkshire: Open University Press. McGraw - Hill Education. ISBN 13-978-0-335-24391-4.

PUBLIKAČNÍ ČINNOST:

WOLESKÁ, Jana, 2016. Psychologické aspekty onkologické a paliativní péče. In Lovětinská Šlamborová, I., Froňková, M., *Aspekty v onkologii a paliativě*. Liberec: Technická univerzita v Liberci, s. 25–27. ISBN 978-80-7494-273-0.

WOLESKÁ, Jana, 2013. Psychologický přístup zdravotníků při jejich práci jako prevence komplikací vznikajících obvykle ve vazbě na komunikaci. *Anesteziologie, resuscitace a intenzivní medicína*, vol. 2013, s. 17–21. ISSN 1805-4005.

WOLESKÁ, Jana, 2013. Význam psychologické předoperační přípravy u pacientů vyššího věku. *Anesteziologie, resuscitace a intenzivní medicína*, vol. 2013, s. 14–17. ISSN 1805-4005.

DRÁBKOVÁ Jarmila a Jana WOLESKÁ, 2014. Jak výstižně vnímají a interpretují malíři a fotografové akutní stavy a jak lze jejich díla využít ve výuce? In *Akutní stavy – Trvalý evergreen*. Liberec: Technická univerzita v Liberci, s. 52–55. ISBN 978-80-7494-064-4.

ODBORNÁ ČINNOST PROBĚHLÁ V DANÝCH OBDOBÍCH:

2013/2014

- Grantový projekt mimo interní grantové agentury UK (evid. CEP) – Grant podaný Technickou univerzitou v Liberci na Ministerstvo zdravotnictví ČR – jedná se o grant „Mentor klinické praxe ošetrovatelství a porodní asistence“
- Grantový projekt mimo interní grantové agentury UK (evid. CEP) – Grant podaný Technickou univerzitou v Liberci na Ministerstvo zdravotnictví ČR – jedná se o grant „Celoživotní vzdělávání nelékařských zdravotnických pracovníků – specifika práce sestry manažerky“
- Česká lékařská komora – přednáška na téma: Novinky v neodkladné péči
- Odborná domácí konference pořádaná Technickou univerzitou v Liberci – na téma: Akutní stavy – Trvalý evergreen

2014/2015

Pokračování práce na grantových projektech:

- Grantový projekt mimo interní grantové agentury UK (evid. CEP) – Grant podaný Technickou univerzitou v Liberci na Ministerstvo zdravotnictví ČR – jedná se o grant „Mentor klinické praxe ošetrovatelství a porodní asistence“
- Grantový projekt mimo interní grantové agentury UK (evid. CEP) – Grant podaný Technickou univerzitou v Liberci na Ministerstvo zdravotnictví ČR – jedná se o grant „Celoživotní vzdělávání nelékařských zdravotnických pracovníků – specifika práce sestry manažerky“
- Přednáška v angličtině pro studenty na programu Erasmus – 15.12.2014, na téma: Nurses and Their Psychological Workload. Introduction to Czech Psychology. Course Nr. in Czech study plan: APSE00001

2015/2016

- Přednáška v angličtině pro studenty na programu Erasmus – 04.01.2016, na téma: Nurses and Their Psychological Workload, Introduction to Czech Psychology. Course Nr. in Czech study plan: APSE00001
- Odborná konference 04.05.2016 – VIII. liberecká konference nelékařských oborů a IX. studentská vědecká konference na téma: Aspekty v onkologii a paliativě. Téma přednášky: Psychologické aspekty onkologické a paliativní péče

2016/2017

- XXIII. kongres České společnosti anesteziologie, resuscitace a intenzivní medicíny, Praha 06.10.2016 až 08.10.2016, jako vyzvaný řečník – přednáška na téma: Komunikace sestry, pacient, lékař. Trojrozměrnost této komunikace a její specifika v jednotlivých rovinách
- 19th Colours of Sepsis 2017, Ostrava 07.02.2017 až 08.02.2017, na 4. postgraduálním kurzu sester v intenzivní péči, jako vyzvaný řečník, přednáška na téma: Komunikace s lidmi trpícími ztrátou
- Spolupráce na realizaci workshopu – vyzvání vrchní sestrou z Kliniky anesteziologie, resuscitace a intenzivní medicíny, FNKV Praha. Workshop klinika pořádala ve spolupráci s 3. lékařskou fakultou Univerzity Karlovy – 19.04.2017, přednášku na téma: Ztráty. Následné práce se skupinou sester na modelu odborného bloku – Blízcí příbuzní a my v intenzivní péči
- III. jarní konference FN Královské Vinohrady, Praha 17.05.2017 – přednáška na téma: Zátěž a zasažení ztrátou – publikem byla přednáška vyhodnocena jako nejlepší přednáška celé konference
- XXIV. kongres České společnosti anesteziologie, resuscitace a intenzivní medicíny, Brno 07.09.2017 až 09.09.2017 – jako vyzvaný řečník, přednáška na téma: Myslíme na zdravotnický personál v dlouhodobé intenzivní péči?

ODBORNÁ ČINNOST TRVALE PROBÍHAJÍCÍ:

- Od 03/1998 dosud, klinický psycholog ve FN v Motole v Praze – Klinika anesteziologie, resuscitace a intenzivní medicíny. Oddělení chronické resuscitační a intenzivní péče, které nese od 05/2015 název Oddělení následné intenzivní péče, a Oddělení dlouhodobé intenzivní péče – v čase od 03/1998 – úvazek 0,2 a od 08/2002 – úvazek 0,1
- Od 09/1998 dosud, lektorka pro Českou lékařskou komoru
- Od 08/2002 dosud, Ordinance klinické psychologie a psychoterapie – privátní praxe – úvazek 1,0
- Od 01/2009 do 12/2017, revizní vyšetření zamítnutých žadatelů o náhradní rodinnou péči pro MPSV ČR
- Od 02/2010 dosud, Technická univerzita v Liberci, Ústav zdravotnických studií, od 08/2016 přejmenován na Fakultu zdravotnických studií – odborný asistent, výuka psychologie